

قرآن توانایی‌های صلاحیت‌ها و

بشری فلکی

مدرس مراکز تربیت معلم

شان معلم قرآن

معلم قرآن شان بسیار بالایی در میان مردم دارد و پیشوایان دین نیز به مقام معلم قرآن ارج نهاده‌اند؛ به طوری که در احادیث متعددی از این عزیزان دیده می‌شود. از رسول اکرم (ص) نقل شده است: «من علم عبداً آیه من کتاب الله فهو مولاه.»^۱ (هر که بنده‌ای را آیه‌ای از کتاب خدا بیاموزد، مولای او خواهد بود.)
و نیز از ایشان نقل می‌شود: «ألا من تعلم القرآن وعلمه وعمل بما فيه، فأنا له سائق إلى الجنة و دليل إلى الجنة.»^۲ (به هوش باشید! هر که قرآن را فراگیرد و بیاموزد و به محتوایش عمل کند، من سوق دهنده و راهنمای او سوی بهشت خواهم بود.)

ویژگی‌های معلم

- خود الگو بودن معلم برای آنچه تعلیم یا ارائه می‌دهد.
- برخورداری از روحیه شاد و شادی برانگیز و اجتناب از غم‌زدگی و افسردگی.
- رعایت انصاف و اغماض از خطاهای نه‌چندان جدی شاگردان.
- تشویق اعمال پسندیده و مثبت نوجوانان در حد اعتدال.
- برقراری جو دوستانه در مدرسه.
- ایجاد تنوع فعالیت در کلاس برای رفع یکنواختی و ملال خاطر.
- استفاده از هشدار (تنبيه) منطقی که توأم با کینه‌توزی نباشد.^۳
- رفتار صمیمی داشته باشد تا متانت خود را حفظ کند و شوخی و تفریح را از حد نگذارند.
- هم‌چون انبیا(ع) دارای دو صفت بشیر و نذیر باشد.

(فبعث الله النبيين مبشرين و منذرين.)^۲

ویژگی های معلم قرآن

کردن چیست؟

در تدریس قرآن تکرار و تمرین در کلاس کم است. عدم استفاده از معلمان متخصص قرآن در مدرسه ها، و هم چنین کم بودن وقت درس به خصوص در مرحله دبیرستان - یک ساعت در هفته و تفسیر بودن محتوای آن، همه باعث می شوند تا دانش آموز وقت تمرین قرائت نداشته باشد.

آموزش قرآن با توجه به پیشرفت فنون آموزش و ابتکار و خلاقیت معلمان متعهد، همیشه در حال تکامل بوده و هست و سعی همه بر این است که در کوتاه ترین مدت، مسلمانان را با قرائت قرآن آشنا سازند تا در پرتو آشنایی با معارف آن، در صراط مستقیم قرار گیرند و از نور هدایتش بهره مند شوند. چنانچه رهبر فقیدمان (ره) می فرماید: «قرآن برای همه است و سعادت همه را بیمه می کند.»

علل ضعف روخوانی و روان خوانی

۱. عدم استفاده از معلمان متخصص در آموزش قرآن
۲. عدم آگاهی معلمان قرآن از روش تدریس صحیح قرآن
۳. عدم تناسب محتوای درس (در مرحله دبیرستان)
۴. کمبود وقت (در مرحله دبیرستان)
۵. خشک و بی روح بودن کلاس قرآن
۶. عدم تبیین جایگاه قرآن برای دانش آموزان
۷. انس نگرفتن دانش آموزان با قرآن.

چند توصیه برای فعال ساختن کلاس قرآن

۱. ابتدا، درس قرآن با صوت خوانده شود و آیات مناسبی برای این کار انتخاب کنید. این قرائت توسط نوار قرآن، معلم یا یکی از دانش آموزان خوش صوت انجام گیرد.
۲. تدریس به صورت زنده و گروهی و با مشارکت دانش آموزان باشد.
۳. درس قرآن را در کلاس مخصوص قرآن یا در نمازخانه برگزار کنید و در صورت امکان از رحل استفاده شود. این مکان باید تمیز و منظم باشد تا بر روحیه

۱. دارای شرایط عمومی یک معلم و مربی است.
۲. دارای ویژگی های خاصی است؛ از جمله: الف) در تعلیم و تربیت، استعداد و ذوق و سلیقه قرائنی دارد. ب) به دانش آموزان از صمیم قلب محبت می کند و در تعلیم و تربیت آن ها می کوشد. ج) به تدریس قرآن علاقه دارد و از آن لذت می برد. د) دانش آموزان را مورد تفقد قرار می دهد و اگر کسی در درس او غیبت کند، علت آن را می پرسد و اگر بیمار بود، تا حد امکان او را عیادت می کند؛ چرا که معلم واقعی به منزله پدر است. نقل است از المعصوم (علیه السلام): «الآباء ثلاثة: أبٌ یولدک و أبٌ یزوجهک و أبٌ یعلمک». (پدران سه نفر هستند: پدری که تو از نسل او هستی، پدری که ترا تزویج کند و پدری که تو را یاد می دهد.)

هدف درس قرآن

۱. آشنا کردن دانش آموزان با کلام الهی.
۲. رساندن معلومات قرآن به دانش آموزان.
۳. ایجاد انگیزه برای عمل به احکام قرآن.
۴. تقویت روخوانی و روان خوانی قرآن.
۵. ایجاد انس و الفت با کلام حیات بخش الهی.

تدریس قرآن در مدرسه ها و ضعف آن

«در کشوری که بر اساس اسلام اداره می شود، همه مردم باید قادر به خواندن درست قرآن باشند.» (مقام معظم رهبری)

با گذشت نزدیک به ۲۶ سال از پیروزی انقلاب اسلامی و با وجود تأکیدات مکرر مقام معظم رهبری بر امر خواندن قرآن، متأسفانه هنوز فرزندان ما قادر به خواندن صحیح قرآن به طور کامل نیستند؛ در حالی که از کلاس اول ابتدایی تا اخذ دیپلم، درسی به نام قرآن کریم داریم. پس علت این ضعف چیست؟ و چاره برطرف

زیباتر است. این کار باعث می شود که کلاس از حالت خشک و بی روح بودن خارج شود و بچه ها بیش تر به قرآن علاقه مند شوند.

ج) روش تدریس؛ معلم قرآن باید با روش تدریس آشنایی کامل داشته باشد. در چند دهه اخیر، روش هایی ارائه شده اند که به کمک آن ها می توان قرآن را زنده و با تحرک آموخت.

د) طرح درس؛ معلم قرآن باید قادر به نوشتن و اجرای طرح درس روزانه و سالانه باشد تا بتواند در کلاس به طور منظم و هماهنگ تدریس کند.

تربیت معلم قرآن در مراکز تربیت معلم

برای رفع ضعف روخوانی قرآن در مدرسه ها، باید به تعداد کافی معلم و دبیر با ایمان و متخصص قرآنی داشته باشیم. لذا دانشگاه و تربیت معلم باید معلمان و دبیران کافی و متخصص تحویل جامعه دهند و این منوط به برنامه ریزی آموزش عالی و آموزش و پرورش است. متأسفانه به علت کمبود معلمان متخصص در این درس، مدیران مدرسه ها مجبورند که درس قرآن را به هر معلمی با تخصص در هر رشته ای بدهند. این کار به ضعف روخوانی و روان خوانسی دانش آموزان منجر می شود. چون تربیت معلم می تواند نقش فعالی در پرورش افراد متخصص داشته باشد، باید برای آن برنامه ریزی

دانش آموزان اثر مثبتی داشته باشد.

۴. از شیوه های گوناگون بهره بگیرید تا در کلاس تحرک و نشاط ایجاد شود.

۵. تا حد امکان هر هفته مسابقات قرآنی برگزار کنید و جوایزی به برندگان بدهید.

۶. از وسایلی کمک آموزشی مثل: نوار قرآن (ترتیل و صوت) و فیلم (قرائت قرآن و تواشیح) استفاده کنید.

۷. از شعارهای قرآنی برای ایجاد تنوع در کلاس و رفع خستگی استفاده کنید.

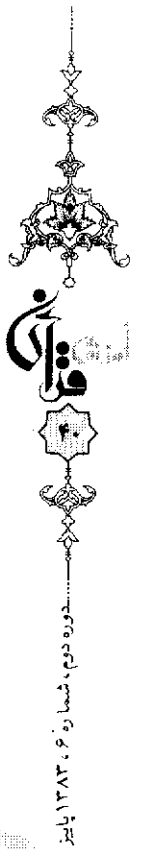
توانایی های معلم قرآن

معلم قرآن باید در این زمینه ها مهارت لازم را داشته باشد:

الف) روخوانی و روان خوانی؛ معلم باید بتواند قرآن را با هر رسم الخطی، صحیح و روان و بدون غلط بخواند. هم چنین با تمام علامت های موجود در قرآن آشنایی کامل داشته باشد و آن ها را با روشی صحیح و درخور فهم دانش آموزان آموزش دهد.

ب) تجوید؛ معلم باید صحیح و زیبا بخواند و تجوید را رعایت کند، چرا که قرائت با تجوید

دوره دوم، شماره ۶، ۱۳۸۳ پاییز

صحیحی داشته باشد.

فارغ التحصیلان تربیت معلم رشته پرورشی، دینی عربی و ابتدایی، این درس را تدریس می کنند. این افراد باید به روان خوانی، روخوانی و تجوید و علوم قرآنی مسلط شوند تا بتوانند به وجه احسن قرآن را تدریس کنند. اما متأسفانه واحدهای تعیین شده برای این رشته ها خیلی کم هستند و دانشجویان بعد از فارغ التحصیل شدن، به طور کامل به قرائت و تدریس قرآن مسلط نیستند. یعنی از حدود هفتاد واحد درسی، در رشته پرورشی هفت واحد قرآن، و در رشته دینی عربی پنج واحد قرآن می گذرانند. در صورتی که این رشته ها به بیش از دوازده واحد قرآن نیاز دارند.

و چون افرادی که وارد تربیت معلم می شوند از نظر روخوانی یا روان خوانی ضعیفند، لذا باید واحدهای پیش تری به درس قرآن اختصاص داده شود تا بتوانیم معلمان متخصص تحویل آموزش و پرورش بدهیم. و اگر ما روی این رشته ها سرمایه گذاری کنیم و آن را گسترش بدهیم و واحدهای آن را زیاد کنیم، ان شاء الله می توانیم در تدریس قرآن موفق شویم و روزی می رسد که همه افراد جامعه به روخوانی و روان خوانی مسلط باشند و آرزوی رهبر معظم انقلاب که فرمودند «روخوانی قرآن باید تمامی ملت را شامل شود و همه مردم بتوانند قرآن کریم را بخوانند»^۵، محقق شود.

چند پیشنهاد در مورد تربیت معلم قرآن

۱. یک رشته به نام «قرآن و علوم قرآنی» در تربیت معلم ایجاد شود.
۲. واحدهای قرآن برای رشته های پرورشی و دینی، عربی و ابتدایی در مراکز تربیت معلم زیاد شوند؛ یعنی از هفتاد واحد، حداقل یک چهارم آن ها به قرائت قرآن اختصاص داده شود.
۳. رشته علوم قرآنی در دانشگاه وسعت داده شود و واحدهای قرآن نیز زیاد شود.
۴. مدیران مدرسه ها موظف باشند که درس قرآن را فقط به متخصص آن بدهند.

۵. دوره های ضمن خدمت روخوانی، تجوید و روش تدریس برای معلمان قرآن برگزار شود.
- پیشنهاد این جانب درباره تعداد واحدهای درس قرآن برای رشته های پرورشی، دینی عربی و ابتدایی مرکز تربیت معلم از این قرار است:
- ۴ واحد روخوانی برای ترم های اول و دوم (سال اول)
- ۴ واحد تجوید و ۴ واحد روش تدریس مشترکاً برای ترم های سوم و چهارم (سال دوم).

خاتمه

«مَنْ تَعَلَّمَ لِلَّهِ وَعَمِلَ لِلَّهِ وَعَلَّمَ لِلَّهِ دُعِيَ فِي مَلَكَوتِ السَّمَوَاتِ عَظِيمًا».

در پایان بحث از خداوند متعال خواستاریم که ما را در تعلیم قرآن به فرزندان و نویاگان کشور اسلامی مان موفق بدارد و برای دست اندرکاران تعلیم و تربیت فرصتی پیش آید تا درباره درس قرآن در مدرسه ها پیش تر فکر کنند و اصلاحات لازم را انجام دهند تا «عیش السعداء، موت الشهداء، و النجاة يوم الحسرة، والظل يوم الحرور، والهدى يوم الضلالة» به خاطر یادگیری قرآن و یاد دادن آن به دیگران نصیبمان شود.^۶

والحمد لله که «پیروزی انقلاب اسلامی قرآن را به ما بازگرداند و راه پیروی از قرآن را به روی ما گشود. ما باید عقب ماندگی های خود را در فراگیری جامع این کتاب الهی جبران کنیم و علاوه بر متن قرآن، با ترجمه آن نیز کاملاً آشنا شویم.»^۷

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِالْقُرْآنِ وَزَيِّنْ أَخْلَاقَنَا بِالْقُرْآنِ وَسَاعِدْنَا عَلَى تَرْبِيَةِ أَوْلَادِنَا بِالْقُرْآنِ وَوَقِّنَا لِمَا تَحِبُّ وَتَرْضَى بِالْقُرْآنِ.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

زیرنویس

۱. کنز العمال، ج ۲۳۸۴.
۲. کنز العمال، ج ۲۳۷۵.
۳. روش های تدریس و هنر معلمی، ص ۵۸.
۴. سوره بقره، آیه ۲۱۳.
۵. رهبر معظم انقلاب، ۱۲/۵/۱۳۶۸، نور هدایت، ص ۱۹.
۶. اشاره به حدیث پیامبر اکرم (ص)، کتاب الحیة، ج ۲، ص ۱۵۵.
۷. مقام معظم رهبری، ۱۲/۵/۱۳۶۸، نور هدایت، ص ۱۹.